

44K-378
3-41

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Збірник наукових праць
Черкаського державного
технологічного університету**

Серія:

Економічні науки

Заснований у 2000 р.

Випуск 29

Частина III

ЧИТАЛЬНИЙ
ЗАЛ

6. Маліновська О.Я. Соціальна відповідальність бізнесу України: Етапи становлення / О.Я. Маліновська // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Вип. 18.6. – Львів, 2008. – С. 200–204.
7. Меморандум про соціальну відповідальність бізнесу в Україні, затв. рішенням громадського об'єднання [Електронний ресурс] / «Форум соціально відповідального бізнесу України» 16 грудня 2005 року. – Режим доступу: <http://archive.org.ua/archive/2008-02-17/pr-liga.org.ua/2/55>.
8. Новий міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000 [Електронний ресурс] / ДП «Київоблстандартметрологія». – Режим доступу: <http://www.bcdst.kiev.ua/index.php/news/1-latest-news/56--iso-26000>.
9. Міжнародний стандарт SA 8000: на шляху поширення принципів гідної праці. – К.: Профінформ ФПУ, 2007. – 48 с. – (Бібліотечка голови профспілкового комітету, жовтень 2007 року №7 (91)).
10. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі; пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.

УДК 354.154

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ ПОСЛУГ В РЕГІОНІ

Чепурда Л.М., к.е.н., доцент,

Колодич О.В., здобувач

Черкаський державний технологічний університет

В работе проведен анализ динамики развития потребительского рынка услуг в регионе. Исследована структура реализованных услуг населению в Черкасской области, оборот розничной торговли и ресторанного хозяйства в Черкасском регионе.

Ключевые слова: потребительский рынок, услуги, розничная торговля, товарооборот.

In the article the dynamics of the development of consumer services market in the region is analyzed. The structure of realized services for the population in Cherkasy region, the turnover of retail trade and restaurant business in Cherkasy region are investigated.

Key words: consumer market, services, retail trade, turnover.

Вступ. Нині вітчизняний ринок послуг є сферою, що відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку країни в цілому та її регіонів. Саме на нього покладено обов'язки забезпечення прогресуючого зростання рівня життя населення. Поряд із товарним ринком він все більше набуває пріоритетного значення через його вагому соціальну та економічну роль.

Однак з усієї їх сукупності пріоритет надається розвитку системи соціально-значимих послуг, що спрямовані на задоволення побутових та інших життєво важливих потреб населення.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Вагомий внесок у загальні теоретичні надбання науки регіональної економіки і розвитку сфери послуг зокрема зроблено у наукових працях Амоші О.І., Долішнього М.І., Злупка С.М., Беленького П.Ю., Бойка Є.І., Крикавського Є.В., Кузьміна О.Є., Мельник А.Ф., Ліпич Л.Г., Пили В.І., Побурка Я.О., Полуянова В.П., Прокопенка М.Т., Михасюка І.Р., Швеця В.Я., Садової У.Я., Куценко В.І., Новікова В.М. та ін. науковців.

Метою роботи є проведення аналізу динаміки розвитку споживчого ринку послуг в регіоні.

Вклад основного матеріалу. Згідно з Галузевим класифікатором ГК 201-01-2001 «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» населенню надається така номенклатура послуг: побутові, пасажирського транспорту, зв'язку, житлового господарства, комунальні, виховання та освіти, культури, відпочинку та розваг, туристсько-екскурсійні, фізичної культури і спорту, охорони здоров'я, санаторно-курортні та інші послуги.

З усієї сукупності наданих послуг на території Черкаської області за 2009 р. обсяг реалізованих послуг населенню становив 976 млн. грн., що більше попереднього року на 10,4 % (у фактичних цінах). Питома вага обсягу послуг, реалізованих населенню, в загальному обсязі становить 30,1 %. В цілому в динаміці за 2004–2009 рр. обсяг реалізованих послуг в Черкаському регіоні збільшився на 2341,6 млн. грн. [2].

Протягом 2004–2009 рр. відбулося збільшення фізичних обсягів реалізації послуг населенню. Особливості динаміки тих чи інших видів послуг пов'язані з їх роллю у забезпеченні умов життя особистості, місцем у шкалі життєвих цінностей та ціновою поведінкою державних монополістів на ринку послуг, посиленням вимог до освітнього рівня трудових ресурсів. Помітне збільшення реалізації послуг населенню в Черкаській області простежується у наданні послуг транспорту та зв'язку, операцій з нерухомим майном, оренди, освіти, діяльності у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг.

У 2009 році в Черкаській області реалізовано послуг на суму 976 млн. грн., що на 44,1 млн. грн., або 4,7 % більше порівняно з 2008 роком (931,9 млн. грн.) На ці зміни вплинули збільшення обсягу освітніх послуг на 15,6 млн. грн. (0,8 %), також діяльність транспорту та зв'язку на 46,5 млн. грн. (2,6 %), зокрема збільшення реалізованих послуг залізничного, іншого наземного транспорту, діяльності послуг пошти та зв'язку (табл. 1).

Таблиця 1

Реалізація послуг населенню в Черкаській області, у ринкових цінах; млн. грн.*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Всього	353,6	442,4	586	709,8	931,6	976
в тому числі:						
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	3,6	3,8	5,2	8	11,3	8
діяльність готелів та ресторанів	4,1	4,3	5,8	7,3	8,4	9,8
діяльність транспорту та зв'язку	198,2	238,2	305,7	347,1	441,6	488,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	36,8	50,2	74	94,1	127,7	153,3
освіта	75,3	95	113,4	134,1	173	188,6
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	13,2	16	20,5	31,9	43,2	51,2
надання комунальних та індивідуальних послуг	13,4	15,8	20,1	25,9	35	36
діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	9	19,1	41,3	61,4	91,4	41

*Складено за [3, 4, 5, 6, 7].

В структурі реалізованих послуг населенню в Черкаській області найбільша частина припадала на діяльність транспорту та зв'язку (так, у 2004 р. цей показник становив 56 %, у 2005 р. – 53,8 %, у 2006 р. – 52,2 %, у 2007 р. – 48,9 %, у 2008 р. – 47,4 %, у 2009 р. – 50 %), операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям (у 2004 р. – 10,4 %, у 2005 р. – 11,4 %, у 2006 р. – 12,6 %, у 2007 р. – 13,3 %, у 2008 р. – 13,7 %, у 2009 р. – 15,7 %). Надання освітніх послуг в 2009 р. підвищилось порівняно з минулими роками, але порівняно з 2004 роком знизилось на 2 %. Схожа ситуація спостерігалася на ринку медичних, комунальних послуг та послуг у сфері культури та спорту. Динаміка розвитку торгівлі та діяльності готелів і ресторанів в період 2004–2008 рр. залишалася майже незмінною і коливалася у межах 0,8–1,1 % (табл. 2).

Офіційні статистичні дані зафіксували значні темпи зростання в динаміці у 2,8 разу в 2009 р. порівняно з 2004 р. загалом по області. Аналіз обсягу реалізованих послуг за 2009 рік по містах і районах свідчить про те, що найбільше реалізовано послуг в місті Черкаси – 558 млн. грн., порівняно з 2004 роком ця цифра є значно більшою (для порівняння: у 2004 р. – 234,2 млн. грн.), тобто обсяг послуг зріс на 323,8 млн. грн., майже у 2 рази. Також помітно зріс обсяг реалізованих послуг в місті Сміла (у 2,4 разу) та місті Умань (у 3,5 разу). Натомість у Канівському, Катеринопільському, Золотоніському, Смілянському районах обсяг реалізованих послуг є незначним.

Таблиця 2

Структура реалізованих послуг населенню в Черкаській області, %*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Всього	100	100	100	100	100	100
в тому числі:						
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1	0,8	0,9	1,1	1,2	0,8
діяльність готелів та ресторанів	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	1
діяльність транспорту та зв'язку	56	53,8	52,2	48,9	47,4	50
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	10,4	11,4	12,6	13,3	13,7	15,7
освіта	21,3	21,5	19,3	18,9	18,5	19,3
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,8	3,6	3,5	4,5	4,6	5,3
надання комунальних та індивідуальних послуг	3,8	3,6	3,5	3,7	3,9	3,7
діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	2,5	4,3	7	8,6	9,8	4,2

*Складено за [4, 5, 6, 7].

У розрахунку на душу населення на жителя Черкаського регіону у 2009 році припадало 751 грн. послуг, що на 39,8 грн. більше порівняно з попереднім 2008 роком. Рівень отриманих населенням послуг, в розрахунку на одного жителя, є вищим за середньообласний лише в м. Черкаси, зокрема він становив 1931,7 грн. (в 2,6 разу), м. Сміла – 1260,9 грн. (відповідно, в 1,7 разу) та м. Умань – 1220 грн. (в 1,6 разу) (рис. 1).

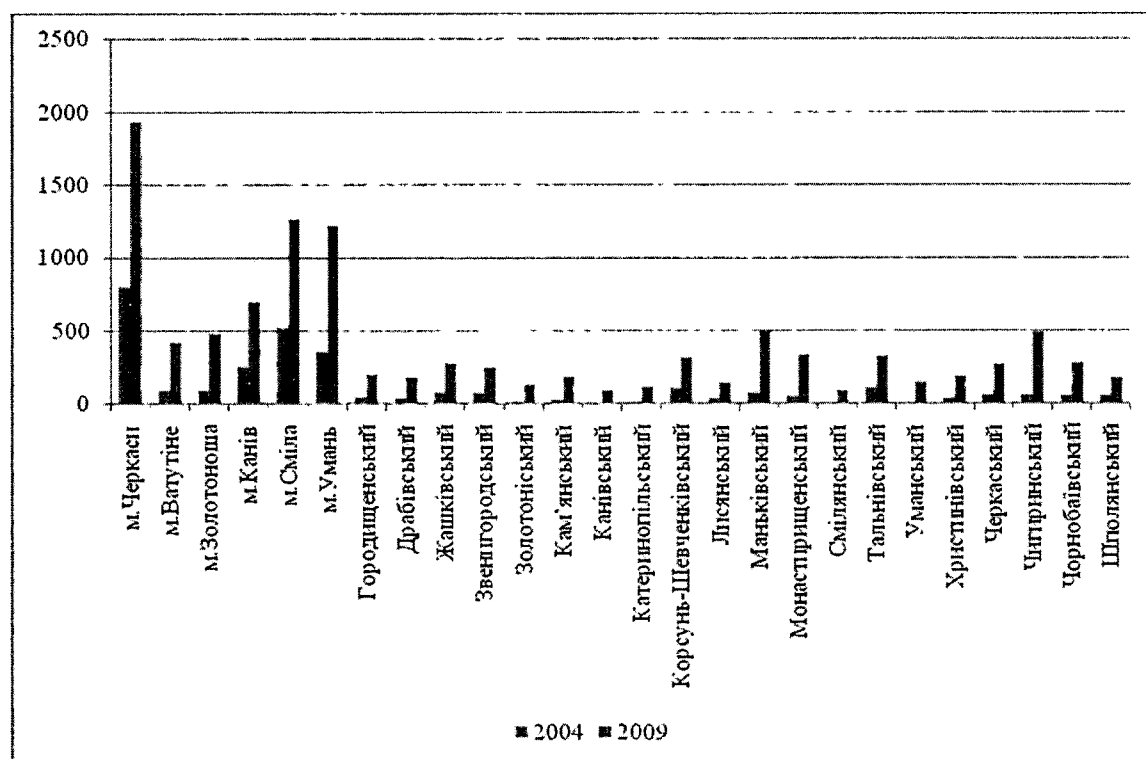

Рис. 1. Обсяг послуг, реалізованих населенню, в розрахунку на одну особу по містах та районах (у ринкових цінах; грн.)

Найнижчий показник обсягу послуг на одного жителя спостерігався у Смілянському (90,1 грн., 12 % середньообласного рівня) та Канівському (відповідно 93,2 грн., 12,4 %) районах. В цілому динаміка за 2004–2009 рр. свідчить про наявність аналогічної тенденції до прискороного зростання обсягу реалізаційних послуг населенню та розвитку регіону послуг в цілому [7].

Поряд із тенденцією до зростання кількісного обсягу реалізованих послуг населенню спостерігаються, як уже зазначалося вище, зміни у їх структурі. Тому коректно в контексті цього дослідження проаналізувати стан регіонального ринку послуг за його окремими сегментами.

Важливим чинником економічного зростання суспільства є торгівля, яка відіграє значну роль у реалізації соціальної політики, забезпеченні ринкової орієнтації національної економіки, формуванні конкурентного середовища. Послуги торгівлі включають оптову та роздрібну торгівлю та окремо ресторанне господарство.

Розвиток роздрібного товарообігу потребує наявності і раціонального використання певного обсягу обігового капіталу торговельних підприємств, якого виявилось надто мало, щоб забезпечити повне освоєння нововведених об'єктів і зберегти фінансову стійкість кооперативних організацій і підприємств. Кризовий стан економіки України, громізка матеріально-технічна база і недостатність власних обігових коштів призвели до того, що споживча кооперація України за порівняно короткий термін опинилася у важкому фінансовому стані. Це проявилось у щорічному зменшенні обсягів діяльності, неефективному використанні виробничих потужностей, зростанні витратомісткості і збитковості діяльності [1, с. 190].

Проте вже протягом 2004 – 2008 років тенденція дещо змінилася, хоча кризові явища продовжують проявлятися. В Черкаському регіоні у 2008 р. оборот роздрібною торгівлі становив 15171,4 млн. грн., що більше на 4414,4 млн. грн. від попереднього року та на 11095,6 млн. грн. (272,2 %) порівняно з 2004 роком. Як свідчать дані табл. 3, протягом 2004 – 2008 років загальний обсяг роздрібного товарообігу Черкаської області збільшувався, збільшився і оборот роздрібною торгівлі на 7721,2 млн. грн. (або на 295,3 %) та ресторанного господарства – на 208,9 млн. грн. (307,2 %). Розвиток роздрібного товарообігу протягом досліджуваного періоду відбувався за рахунок нарощування обсягів продажу і, насамперед, – за рахунок зростання цін.

Таблиця 3

**Оборот роздрібною торгівлі та ресторанного господарства
в Черкаському регіоні, млн. грн.***

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2008 до 2004	
						Відхилення	Темп зміни, %
Загальний обсяг товарообігу	6758,7	5937,9	7793,1	10757	15171,4	8412,7	124,5
Оборот роздрібною торгівлі	2614,9	4021,9	5286,2	7370,1	10336,1	7721,2	295,3
Оборот ресторанного господарства	68	164,1	171,3	213,5	276,9	208,9	307,2
Роздрібний товарооборот підприємств	1392,9	1751,9	2335,6	3173,4	4558,4	3165,5	227,3

*Складено за [4, 5, 6].

Роздрібний товарооборот підприємств області становив у 2008 році 4558,4 млн. грн., що на 3165,5 млн. грн., або на 227,3 %, більше, ніж у 2004 році. У міських поселеннях у 2004 році обсяг товарообороту становив 1188 млн. грн., у 2008 році – 3918 млн. грн.; за досліджуваний період (2004–2008 рр.) у сільській місцевості також простежується збільшення обсягу товарообороту на 435 млн. грн., або 212,2 %. Для більшої ілюстративності динаміки основних показників розвитку торгівлі представлено структуру обороту роздрібною торгівлі та ресторанного господарства у вигляді рис. 2.

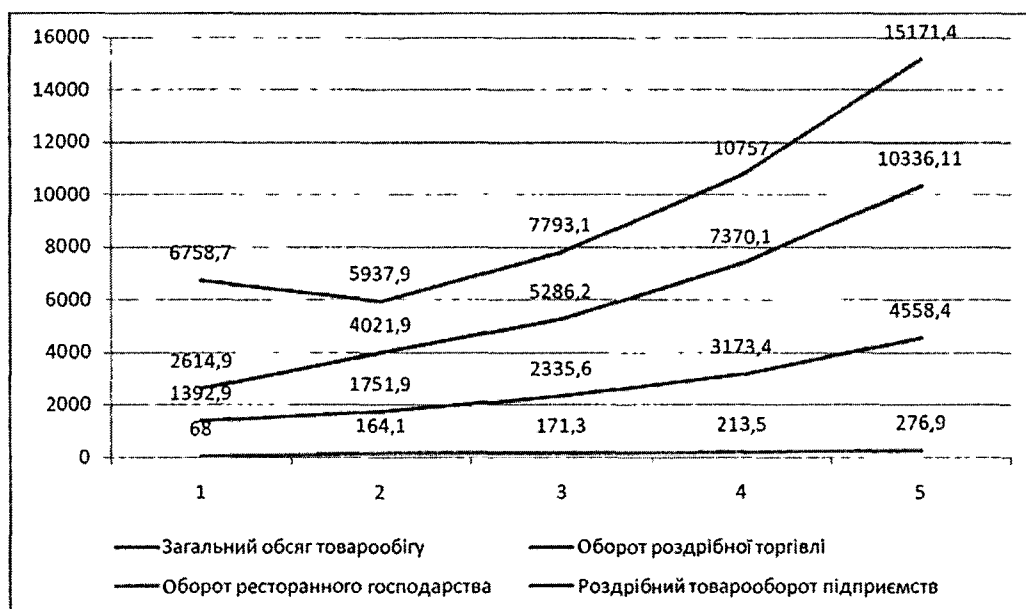

Рис. 2. Структура обороту роздрібної торгівлі та ресторанного господарства

У 2008 році на одну особу припадало 3480 грн. роздрібно товарообороту, цей показник значно збільшився порівняно з попередніми роками. Так, у 2007 р. він становив 2401 грн., 2006 р. – 1750 грн., 2005 р. – 1298 грн., 2004 р. – 1021 грн. (рис. 3).

Рис. 3. Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу у міських поселеннях і сільській місцевості, грн.

Обсяг товарообороту підприємств непродовольчих товарів на одну особу населення Черкаського регіону значно перевищує обсяг продовольчих товарів. Упродовж 2004–2008 рр. відбулося збільшення фізичних обсягів роздрібно товарообороту підприємств. У 2004 році фізичний обсяг товарообороту продовольчих товарів становив 39,5 % рівня 1990 р., непродовольчих – 76,8 %. З поліпшенням економічної ситуації намітилась тенденція до збільшення фізичного обсягу товарообороту. Так, у 2007 році він становив відповідно 55,1 і 140,8 % (рис. 4) [8].

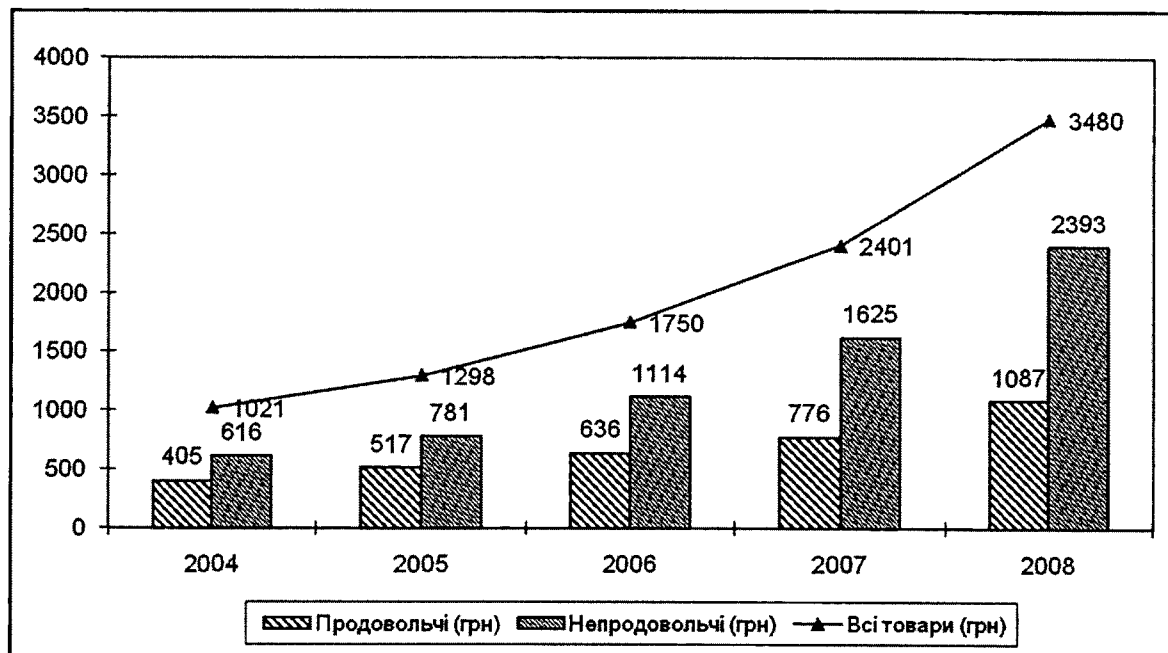

Рис. 4. Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу продовольчих та непродовольчих товарів, грн.

Упродовж 2004–2008 рр. активно розвивається ресторанне господарство, яке займає чільне місце в обсязі реалізованих послуг населенню. Найбільшого розвитку набула діяльність кафе. У 2008 році в Черкаській області їх кількість збільшилась на 4 одиниці. Діяльність їдалень та постачання готової їжі, навпаки, у 2005 році становила 10 одиниць (17,2 % до загальної кількості підприємств ресторанного господарства), а в 2008 році їх кількість зменшилась і становила 8 одиниць (або 12,1 %).

Висновок. Відбувається скорочення мережі підприємств ресторанного бізнесу, що пояснюється посиленням конкуренції з боку підприємців – фізичних осіб, а також витісненням з ринку малих і середніх магазинів великими спеціалізованими торговельними комплексами (супер-, гіпермаркети тощо), особливо у людних містах. Серед позитивних моментів такого процесу можна назвати підвищення якості послуг, зниження торговельної надбавки за рахунок великого товарообороту, запровадження нових методів обслуговування (замовлення товарів через Інтернет та ін.); серед негативних – скорочення забезпеченості населення торговельними площами та місцями в підприємствах ресторанного господарства, погіршення територіальної доступності об'єктів торгівлі. Так, у 2004 році на 10 тис. населення припадало 16 одиниць об'єктів роздрібною торгівлі, в 2008 році – 15 одиниць. Також зменшилась кількість об'єктів ресторанного господарства як у міських поселеннях, так і у сільській місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б.М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства: монографія / Б.М. Данилишин, В.І. Куценко, Я.В. Остафійчук – К.: ЗАТ «Нічлава», 2005. – 328 с.
2. Соціально-економічне становище Черкаської області за січень-вересень 2008 року (повідомлення Головного управління статистики у Черкаській області) № 02/1-48/4838 від 29.10.2009 р.
3. Статистичний щорічник Черкаської області за 2008 рік / Головне управління статистики у Черкаській області / за ред. Приймак В.П. – Черкаси, 2009. – 576 с.
4. Статистичний щорічник Черкаської області за 2004 рік. – К.: Черкаське управління статистики. – Черкаси, 2005. – 576 с.
5. Статистичний щорічник Черкаської області за 2005 рік. – К.: Черкаське управління статистики. – Черкаси, 2006. – 556 с.
6. Статистичний щорічник Черкаської області за 2006 рік. – К.: Черкаське управління статистики. – Черкаси, 2007. – 684 с.
7. www.stat.cherkassy.ua – офіційний сайт Головного управління статистики у Черкаській області.
8. www.ukrstat.gov.ua – офіційний сайт Державного комітету статистики України.